

очевидно, адже він мав би укласти договір або з усім гуртом як однією стороною домовленості, або ж кілька договорів з кожною людиною окремо» [6, с. 189–190].

Загалом слід зазначити, що сьогодні в історії політичної думки вже не викликає сумнівів той факт, що історія конструктивних взаємовідносин лібералізму та колоніалізму є доволі довгою. Ці відносини, можливо, не сягають перших європейських поселень за межами Європи в XV ст., але цей очевидний зв'язок можна прослідкувати з моменту зародження лібералізму в рамках традиції природних суб'єктивних прав із початку XVII століття. З початку XVII ст. європейські мислителі, які пізніше були названі ліберальними тією чи іншою мірою, розробляли свої теорії так, щоб одночасно осмислити і внутрішній(національний) контекст, і колоніальний.

Список використаних джерел:

1. Rommen H. A. The Natural Law. A Study in Legal and Social History and Philosophy. Indianapolis : Liberty Fund, 1998. 278 p.
2. Ивушкин А. С. Эволюция понятий «естественное право» и «права человека». *Наука. Общество. Государство: Электронный научный журнал*. 2016. Т. 4. № 2(14). URL: http://esj.pnzgu.ru/files/esj.pnzgu.ru/ivushkin_as_16_2_06.pdf (дата звернення: 15 травня 2022 р.)
3. Vetterli R., Bryner G. Hugo Grotius and Natural Law: A Reinterpretation. *The Political Science Reviewer*. 1993. Vol. 22. No. 1. P. 370–402.
4. Wiltshire S. F. Greece, Rome, and the Bill of Rights. Norman : University of Oklahoma Press, 1992. 247 p.
5. D'Entrves A. P. Natural Law: An Introduction to Legal Philosophy. London : Hutchinson, 1970. 208 p. P. 59.
6. Гоббс Т. Левіафан, або Суть, будова і повноваження держави церковної та цивільної. Київ : Дух і Літера, 2000. 606 с.

Ключові слова: виникнення держави, модерна держава, природне право, суспільний договір, права людини, позитивне право, держава.

Key words: emergence of the state, modern state, natural law, social contract, human rights, positive law, state.

КОБКО-ОДАРІЙ ВІКТОРІЯ СЕРГІЙВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри загальної теорії права та держави,
кандидат юридичних наук*

ФУНКЦІЇ ПРАВОВОГО МЕНТАЛІТЕТУ

У юридичний та політичний думці правовий менталітет різних «часів і народів» вже досить давно (принаймні з середини XX ст.)

привертає увагу фахівців. Доказом цього служать багаточисленні наукові праці зарубіжних дослідників та й вітчизняних науковців останніх десятиліть. Дослідження правового менталітету проводяться в різних галузях науки: і правознавстві, і культурології, і соціології, і політології та ін. причиною цього служить методологічна пластичність менталітету. Тому, багатоплановість дослідження є одним із підтверджень теоретико-методологічної цінності, евристичної корисності правового менталітету з погляду розвитку багатьох наук сучасності. Тому вивчення феномену правового менталітету, його численних проявів, структур, функцій та установок є методологічно коректно і виправдано, що значно збагатить понятійно-категоріальний апарат даного правового феномену.

У різні часи вивченню менталітету у науковому середовищі приділялось досить багато уваги. Так, можемо вказати на таких вітчизняних та зарубіжних вчених як, Є. О. Ануфрієв, Ф. Ар'єс, М. Блок, П. П. Музиченко, І. М. Коваль, А. О. Рубан тощо. Питання ж правового менталітету досліджувались у працях таких вітчизняних вчених, як І. В. Бичко, Є. Л. Бойко, І. М. Васьковича, З. В. Гіптерса, В. М. Дем'яненка, О. П. Дзьобаня та ін. Однак, справедливо буде зазначено, що функціональній стороні правового менталітету приділяється незначна увага, що і обумовлює актуальність нашого дослідження.

Метою нашої роботи виступає аналіз функцій правового менталітету та зазначення власної позиції із запропонованої тематики.

Для розгляду сутності функцій правового менталітету доречно було б, спочатку, обґрунтувати поняття категорії «правовий менталітет», аби в подальшому домогтися ясності у дослідженні.

Тож, з нашої токи зору, *правовий менталітет* – це своєрідний «генетичний код» національно-культурної спільноти, який формується під впливом культурно-історичних, природно-кліматичних, соціальних, релігійних факторів, що представляє собою сукупність правових архетипів, уявлень, стереотипів, які склалися на рівні колективної свідомості та визначають специфіку правової поведінки [1, с. 32].

Менталітет загалом як система та правовий менталітет як її підсистема виконують низку найважливіших функцій. Під *функцією* слід розуміти напрямок впливу на реальну дійсність, у якій відображається сутність явища, його призначення та закономірності розвитку. Відповідно функціональний підхід дозволяє розкрити динаміку правового менталітету, показати, як він впливає на дійсність.

Функціональний аналіз менталітету як наукової категорії здійснювали багато вітчизняних та зарубіжних авторів: філософи, соціологи, культурологи, політологи та правознавці. Так, наприклад, Є. Таршиш узагальнив наявні функції ментальності, серед яких виділив такі: інтерсуб'єктивність; «колективоутворення»; стабілізаційна інерційність; «функція несвободи»; продукування історичного розвитку; з'єднання раціональних форм свідомості з безсвідомими структурами, «неусвідомленими культурними кодами»; регуляція поведінки. Також вчений висловлює думку, що в ментальності, ймовірно, існує ще одна

функція – олюднення свідомості. Він зауважує, що аналіз цієї функції потребує звернення до розгляду генезису людської цивілізації і, можливо, космічної природи свідомості [2, с. 25].

А от дослідник В.Кирієнко підходить до вивчення функцій менталітету із соціологічного принципу і зазначає, що оскільки менталітет визначає досвід і поведінку людини, соціальних груп, то можна виокремлювати також соціально-евристичну і соціально-інструментальну функції. При цьому наголошує, що базовими функціями менталітету є соціально діяльні [3, с. 91].

Функції менталітету розглядала також Н. Єріна, а саме: розрізнення й упорядкування світу (функція категоризації); регулювання поведінки людей (функція регуляції); функція підтримки існування того чи іншого суспільства (функція гомеостазу) [4, с. 17].

Дещо неординарним видається судження І.М. Коваля. Автор у своїй дисертаційній праці наголошує на існуванні окремо функцій менталітету і окремо ментальності. Так, до функцій менталітету, на його думку, варто зарахувати: доконечно-постачальну, проєкційно-рефлексивну і методологічно-ідеологічну. Функціями ментальності слугують: онтологічно-перцептивна, етнічно-продукувальна, моделювально-очищувальна і ментально-нормотворча [5, с. 69].

Напротивагу цьому, вчений Е. Геллнер, бачить в ментальності систему образів та уявлень соціальних груп, всі елементи якої тісно взаємопов'язані один з одним, та вказує лише на одну вірну функцію – це «функція ментальності – бути регулятором їх ведення та буття у світі» [6, с. 118].

Крім цього, з усього різноманіття класифікацій функцій менталітету, що зустрічаються в сучасній літературі, варто також відзначити і погляди Г. Гофстеда, який вказує на те, що сутність і структура правового менталітету зумовлюють і його головні функції, а саме такі, як: пізнавальна, оцінна, регулятивна, збереження, накопичувальна, комунікативна, функції з упорядкування, стабілізації та консервації правосвідомості, а також функції категоризації та інтеграції [7, с. 44].

Таким чином, можна говорити про кілька основних функцій правового менталітету, які на нашу думку обумовлені його природою, роллю та місцем у національному правовому житті. Відповідно, нам хотілось би визначити наступні *функції правового менталітету*:

1) *встановлення порядку* – правовим менталітетом правової свідомості. В даному випадку при впорядкуванні та консервації, правова свідомість індивіда дещо трансформується і частково відкладаючись розподіляється на рівнях правового менталітету. Щось осідає у свідомому рівні правового менталітету, а щось перетворюється на несвідомий рівень;

2) *оборонна* – правовий менталітет зберігає та захищає набути у минулому етноісторичні правові цінності. За рахунок цього і вважається, що правовий менталітет є категорією константною, яка вимірюється століттями;

3) *накопичення* – за кожний наступний тривалий період часу правоментальна сфера набуває нових правових цінностей, правові образи, правові установки характерні для існуючих реалій цього часу. Накопичення, природно, проглядається і на рівні правоментальних проявів: нехай дуже довго і не завжди позитивно, але все ж таки виникають (формуються або запозичуються) нові правові цінності, установки, символи, ритуали, стереотипи тощо, які так чи інакше корелюють, що має місце у певну епоху у конкретному соціумі чи типі цивілізації соціально-політичної та духовної ситуації;

4) *праворегулювання* – спрямована на забезпечення сталого, налагодженого правового устрою суспільства в цілому, соціальних груп, сімей, окремих індивідів, регулювання їх взаємовідносин. Результат цього регулювання – поведінкова реакція у вигляді правомірної або протиправної поведінки;

5) *оціночна* – правовий менталітет виражається через сукупність емоційно-аксіологічних характеристик індивіда, соціальних груп, суспільства. Вона проявляється у різноманітних фактах, що відображаються у свідомості та поведінці індивідів та їх груп, пов'язаних з оцінкою, що відповідає їх емоційним ставленням (усвідомленому та/або неусвідомленому, як у конкретній ситуації, так і взагалі) суб'єктів до тих чи інших елементів правового та політичного життя. Усі складові національної юридичної та державної дійсності виступають об'єктами оцінки. Слід говорити про ментальні цінності у праві і про право як цінність. Тут правовий менталітет виступає своєрідною «ідентифікаційною матрицею», категоріальною сіткою, крізь призму якої індивід чи група виділяє на правовому об'єкті значні ознаки, класифікує правові об'єкти, визначає їх характеристики;

6) *прогностична* – включає аналіз тенденцій перспектив розвитку національної правової (політичної) системи. Дана функція може і повинна відбитися в законодавчій діяльності, коли йдеться про логіку та послідовність розробки, змісту, прийняття відповідних нормативно-правових актів. Адже лише той закон буде мати успіх, в основу якого покладено базисні принципи правового менталітету певного народу;

7) *наступності* – передача набутого у минулому правого досвіду минулими поколіннями. Як то б дивно не було, але ми схильні вважати, що «нами керують наші предки, усі пройдешні покоління». В контексті менталітету. Адже усі традиції, цінності, установки, ставлення до державно-правових інституцій та влади набуті нашими предками, успішно передаються послідовникам. Та загалом в даному випадку добре працює відома схема: від покоління до покоління.

Наведені думки видатних філософів, соціологів і правників щодо функцій як менталітету, так і правового менталітету можуть свідчити про відсутність єдиної доктрини та про наявність теоретичних труднощів їх встановлення та класифікації. Дана ситуація виникає головним чином через те, що кожен науковець вкладає своє особисте, неповторне бачення даної проблематики через призму різних гуманітарних

наук з використанням певних методів та підходів. Що наштовхує на подальші розробки у даній проблематиці.

Список використаних джерел:

1. Кобко-Одарій В. С. Правовий менталітет українського народу: особливості формування і розвитку : дис. ... канд. юр. наук. : 12.00.01 / Одеса, 2019. 230 с.
2. Таршис Є. Я. Ментальність людини: підходи до концепції і постановка задач дослідження. Вид. 2, допов. М., 2012. 88 с.
3. Кириєнко В. В. Менталітет як соціологічна категорія: предметне поле, структура, функції. *Соціологія*. 2009. № 3. С. 85–97.
4. Єріна Н. А. Психологічні особливості професійного менталітету державних службовців : дис. психол. наук. М., 1997. 172 с.
5. Коваль І. М. Метаантропологія менталітету: правовий вимір : дис. ... к. юр. наук : 12.00.12. Львів, 2017. 200 с.
6. Геллнер Е. Нації та націоналізм. М. : Прогресс, 1991. 319 с.
7. Hofstede G., Bond M. K. Hofstede's Culture Dimensions: An Independent Validation Using Rokeach's Value Survey. *Journal of Cross-Cultural Psychology*. 1984. Vol. 6. No 4.

Ключові слова: правовий менталітет, дух народу, функції, характеру народу, ментальність, генетичний код, код нації.

Key words: legal mentality, spirit of the people, functions, character of the people, mentality, genetic code, nation code.

ЛЬВОВА ОЛЕНА ЛЕОНІДІВНА

*Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України,
кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник*

ВІЙСЬКОВІ ЗЛОЧИНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ ЯК ПРОЯВ ГЕНОЦИДУ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Відкритим вторгненням із суші, моря, повітря до України Російська Федерація грубо порушила Статут ООН, численні норми міжнародного права та вчинила акт агресії – найбільш серйозне та грубе порушення міжнародного правопорядку. Його серйозні порушення вважаються військовими злочинами. З огляду на це 27 лютого до Міжнародного Суду ООН в Гаазі Україна подала позов проти Російської Федерації. Також було подано запит на наказ Суду про тимчасові заходи проти Росії. У повідомленні Міністерства закордонних справ йдеться, що Україна вимагає від Суду провести екстрені слухання та видати наказ РФ негайно припинити військові дії та незаконний напад на Україну [1].

Втім дії агресора щодо цивільного населення України, на наше переконання, містять ознаки не просто порушення прав людини, а геноциду.